

НАШІ КОНСУЛЬТАЦІЇ

КОНФЕРЕНЦІЯ ІЗ КАВА-БРЕЙК, КАВОЮ-БРЕЙК ЧИ КАВОЮ-БРЕЙКОМ?

Відомо, що складні іменники можуть позначати різні явища, предмети та поняття. У них перший чи другий складник конкретизує зображувану ситуацію, розширює, звужує або доповнює називну функцію, підсилює конотативність тощо. У сучасній мові кількість таких одиниць збільшується, особливо в умовах активного освоєння іншомовної лексики шляхом прямих запозичень чи гібридизації, що створює низку проблем їх правописної та граматичної адаптації.

Звертаємо увагу на відмінювання складних іменників, зокрема з іншомовним компонентом. Це одне з актуальних питань не тільки теоретичної, але й практичної граматики. Наведені в «Українському правописі» 2019 року доповнення та уточнення до правил написання та відмінювання таких слів не вичерпують усіх запитів мовної практики.

Серед складних іменників з першим чи другим іншомовним компонентом-лексемою визначаємо три групи за особливостями відмінювання:

1) складні іменники з першим невідмінюваним компонентом: *кафе-автомат (кафе-автомата, кафе-автоматах), какао-порошок (какао-порошком, какао-порошках), сіті-фермер (сіті-фермера, сіті-фермерами), лакшері-зона (у лакшері-зоні, лакшері-зонами), шосе-магістраль (по шосе-магістралі, шосе-магістралями);*

2) складні іменники з першим невідмінюваним компонентом, який за значенням наближений до прикметника й виконує функцію означення; або такий складний іменник можна замінити прикметником чи перетворити на сполуку іменника з прийменником (неузгоджене означення): *інтернет-книгарня* або *книгарня в інтернеті* (*інтернет-книгарні, інтернет-книгарнями*); *бізнес-модель* або *бізнесова модель* (*бізнес-моделлю, у бізнес-моделях*); *піар-менеджер* або *менеджер з піару* (*піар-менеджером, піар-менеджерів*); *онлайн-тренер* або *тренер, що працює в онлайн-режимі* (*онлайн-тренерів, в онлайн-тренерів*);

3) складні іменники, обидва компоненти яких відмінюються, оскільки обидва зберігають функцію називання предмета, але відображають родо-видові семантичні зв'язки («ширше – вузуже»): *матч-реванш* (*матчу-реваншу, у матчах-реваншах*); *інженер-програміст* (*інженеру-програмісту, інженерами-програмістами*); *дієтолог-нутриціолог* (*дієтолога-нутриціолога, у дієтологів-нутриціологів*); *пральня-автомат* (*у пральні-автоматі, пральень-автоматів*).

Нагадуємо: в «Українському правописі» 2019 року відмінювання таких слів регулюють правила § 36, зокрема п. 2 А: п. а (щодо відмінювання обох іменників, що означають назви спеціальностей, професію, наукове звання); п. 2 Б щодо відмінювання другого складника: пп. а (якщо перший називає прикмету, особливість предмета, явища), в (якщо обидва іменники стосуються найменування військового звання, назви державної посади, одиниці вимірювання, музичного поняття, назв проміжних сторін світу), г (якщо перший є невідмінюваним іменником).

А яким правилом треба керуватися щодо відмінювання активного в нашій мові слова *кава-брейк*? Щоб відповісти на це питання, з'ясуємо, чи відмінюване слово «брейк», адже слово «кава» давно запозичене і цілком адаптоване в системі словозміни іменника І відміни ж. р., одн. Сучасний цифровий ресурс дає відповідь: *так*, лексема «брейк» відмінювана. Отже, Н. в. брейк, Р. в. брейка, Д. в. брейку, З. в. брейк, Ор. в. брейком, М. в. (на) брейку.

Компонент *брейк* в аналізованому складному слові має в українській мові такі значення: БРЕЙК, -а, ч. 1. Різке раптове падіння цін на біржі. 2. Ритмічний танець з акробатичними елементами; музика цього танця. 3. *спорт*. Команда рефері в боксі, що означає вимогу припинити бій. 4. *муз.* Сольна імпровізаційна (мелодійна або ритмічна) заповнююча вставка в паузах ансамблю або оркестру, не пов'язана з метричною структурою п'єси (<https://slovnyk.ua/index.php?swrd=брейк>, дата звернення: 02.06.2025).

Слово «брейк» уживається самостійно переважно в текстах на спортивну тематику: *зробити брейк на подачі, відіграти один брейк, спортсменка оформила два брейки, зробили по брейку* тощо. Його також використовують в інформаційних жанрах офіційно-ділового функціонального різновиду української літературної мови, зокрема в системі ділового етикету, що підтверджують, наприклад, медійні джерела: *У вартість входить: триденна навчальна програма, роздаткові матеріали, кава-брейки* тощо (Хмарочос, 2015); *Кореспондент НВ зловив Артема В'юнника, директора компанії Атлон-Авіа, яка виробляє безпілотники, коли він під час кава-брейку на оборонній конференції малював на серветці складну схему взаємин з Міністерством оборони. Серветка була вся розмальована кульковою ручкою* (НВ, 2016); *Усі спікери – визнані фахівці свого напрямку роботи в медіа. Тож послухати їх та поспілкуватися з ними під час кава-брейків, ланчу та after-party – це гарна нагода* (Економічна правда, 2015) тощо.

Що спостерігаємо в такому слововживанні? Змінюване давно запозичене слово «кава» не відмінюють. Чи це правильно? Ні, слово «кава-брейк» має змінюватися в структурі такого складного слова за третім правилом відмінювання складних назв. Отже, має бути: Н. в. кава-брейк, Р. в. кави-брейка, Д. в. каві-брейку, З. в. кава-брейк, Ор. в. кавою-брейком, М. в. (на) каві-брейку. Натомість пошукова система ГРАК не дає подібних контекстів, мінімізовані вони на мережевих сторінках. Похвалити можемо журналістів сайту «Час пити каву», напр.: *Як правильно організувати каву-брейк; Якщо плануєте провести конференцію, виставку, семінар, екскурсію, ділову зустріч, тренінги або презентації, то без кави-брейк* [правильно:

кави-брейку] вам не обійтися (<http://coffeetime.in.ua/vse-pro-kavu/yak-organizuvati-kavu-brejk/>, 03.02.2015). Утім, як бачимо, і в одному дописі можемо натрапити на варіанти написання і граматичних форм аналізованого слова, що свідчить про нестійкість нормативного слововживання і нормативної словозміни нових запозичень. Як синоніми, мовна практика фіксує слова *кава-пауза*, *каво-пауза* (правильно: *кавопауза*), адже «кава-брейк» – це перерва на каву.

Світлана Терещенко

СЬОГОДНІ В КИЄВІ БЛИЗЬКО ТРИДЦЯТЬОХ ЧИ ТРИДЦЯТИ ГРАДУСІВ?

Останнім часом диктори Українського радіо, повідомляючи прогноз погоди та новини, поряд із формами родового, давального та місцевого відмінків числівників на *-и* (*п'яти, шести, семи, восьми, десяти, одинадцяти, дванадцяти, п'ятнадцяти, вісімнадцяти, двадцяти, двадцяти п'яти, тридцяти, тридцяти шести* і под.) досить часто вживають їх варіантних форм із закінченнями *-ох, -ом* (*п'ятьох, п'ятьом, (у / в, на, по) п'ятьох; шістьох, шістьом, (у / в, на, по) шістьох; сімох, сімом, (у / в, на, по) сімох; вісьмох, вісьмом, (у / в, на, по) вісьмох; десятьох, десятьом, (у / в, на, по) десятьох; одинадцятьох, одинадцятьом, (у / в, на, по) одинадцятьох; дванадцятьох, дванадцятьом, (у / в, на, по) дванадцятьох; п'ятнадцятьох, п'ятнадцятьом, (у / в, на, по) п'ятнадцятьох; вісімнадцятьох, вісімнадцятьом, (у / в, на, по) вісімнадцятьох; двадцятьох, двадцятьом, (у / в, на, по) двадцятьох; двадцятьох п'ятьох, двадцятьом п'ятьом, (у / в, на, по) двадцятьох п'ятьох; тридцятьох, тридцятьом, (у / в, на, по) тридцятьох; тридцятьох шістьох, тридцятьом шістьом, (у / в, на, по) тридцятьох шістьох* і под.). Наприклад: *На Закарпатті тепліше – до тридцятьох градусів* (11.09.2023); *На півдні до тридцятьох градусів* (11.09.2023); *На півдні та сході сьогодні до двадцятьох чотирьох над нулем* (02.10.2023); *П'ятнадцять із двадцятьох п'ятьох безпілотників* (06.09.2023); *Зафіксовано запуски двадцятьох дронів* (08.09.2023); *Кількість травмованих зросла*